

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 335

Rachunek kosztów i rachunkowość zarządcza

Teoria i praktyka

Redaktor naukowy
Edward Nowak

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redaktor Wydawnictwa: Agnieszka Flasińska
Redaktor techniczny i korektor: Barbara Łopusiewicz
Łamanie: Comp-rajt
Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:
www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,
w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,
The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-405-9

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:
EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	7
Anna Balicka: Koopetycja w teorii zasobowej przedsiębiorstwa	9
Michał Biernacki: Kosztowe ujęcie opłat za składowanie odpadów	25
Magdalena Chmielowiec-Lewczuk: Koszty w grupie finansowej	35
Michał Dyk: Outsourcing usług informatycznych	45
Anna Glińska: Ryzyko finansowe w działalności przedsiębiorstw	55
Rafał Jagoda, Mariola Stawiarska: Model sprawozdawczości finansowej według projektu IASB i FASB	68
Anna Kasperowicz: Ujmowanie przychodów w usługach budowlanych w kontekście proponowanych zmian międzynarodowego standardu rachunkowości 18 „Przychody”	77
Zdzisław Kes: Gry ekonomiczne w nauczaniu budżetowania	93
Marcin Klinowski: Ocena bieżącej i prognoza przyszłej realizacji projektu na podstawie wartości zrealizowanej	105
Bartosz Kołodziejczuk: Zarządzanie kosztami w poprawie efektywności wykorzystania zasobów przedsiębiorstwa	116
Mariola Kotłowska: Finansowe aspekty modelowania procesów w przedsiębiorstwie	126
Robert Kowaluk: Zarządzanie dokonaniem w zakładzie gospodarowania odpadami	140
Marcin Kowalewski: Analiza zmian we współczesnym podejściu do budżetowania działalności przedsiębiorstwa	152
Wojciech Dawid Krzeszowski: Problemy opodatkowania dywidend	162
Maria Nieplowicz: Funkcjonowanie zrównoważonej karty wyników w Urzędzie Miasta Tarnowa	170
Bartłomiej Nita: Niefinansowy pomiar dokonań przedsiębiorstw produkcyjnych w teorii i w praktyce	183
Edward Nowak: Proces zarządzania ryzykiem a system informacyjny przedsiębiorstwa	194
Piotr Oleksyk: Determinanty racjonalnego gospodarowania w jednostkach samorządu terytorialnego na przykładzie pomocy społecznej	203
Michał Poszwa: Struktura kosztów uzyskania przychodów	212
Małgorzata Wasilewska: Efektywność wykorzystania kapitału intelektualnego polskich przedsiębiorstw telekomunikacyjnych w latach 2005–2009	221
Marcin Wierziński: Istota rachunku kosztów cyklu życia technologii	231

Summaries

Anna Balicka: The coopetition in the resource-based theory of enterprise ...	24
Michał Biernacki: Waste disposal charge – cost approach, presentation and records	34
Magdalena Chmielowiec-Lewczuk: Costs in a financial group	44
Michał Dyk: Outsourcing of IT services	54
Anna Glińska: The financial risk in business operations	67
Rafał Jagoda, Mariola Stawiarska: The model of financial reporting according to the project of the IASB and FASB	76
Anna Kasperowicz: Revenue recognition in construction services in the context of the proposed amendments to International Accounting Standard 18 “Revenue”	92
Zdzisław Kes: The economic games in teaching of budgeting	104
Marcin Klinowski: Analysis of the current and forecast of the future realization of the project on the basis of earned value method	115
Bartosz Kołodziejczuk: Cost management in improving the efficiency of business asset management	125
Mariola Kotłowska: Financial aspects of modeling of processes in a company	139
Robert Kowalak: Performance management for the waste disposal plants ..	151
Marcin Kowalewski: The analysis of new approaches to budgeting in enterprises	161
Wojciech Dawid Krzeszowski: The issues of taxation of dividends	169
Maria Niepłowicz: The functioning of the Balanced Scorecard in the city of Tarnów	182
Bartłomiej Nita: Non-financial measurement of performance of production companies in theory and practice	193
Edward Nowak: Risk management process and information system of a company	202
Piotr Oleksyk: Determinants of rational management in local government units on the example of social care	211
Michał Poszwa: Structure of the costs in the income tax	220
Małgorzata Wasilewska: Efficiency of intellectual capital of selected Polish telecommunications companies in 2005–2009	230
Marcin Wierzbński: The conception of costing of technology life cycle	239

Edward Nowak

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

e-mail: edward.nowak@ue.wroc.pl

PROCES ZARZĄDZANIA RYZYKIEM A SYSTEM INFORMACYJNY PRZEDSIĘBIORSTWA

Streszczenie: W artykule przedstawiono relacje między procesem zarządzania ryzykiem gospodarczym a systemem informacyjnym przedsiębiorstwa. Na początku omówiono istotę zarządzania ryzykiem przedsiębiorstwa jako procesu ukierunkowanego na osiągnięcie zasadniczych celów działalności. Następnie zaprezentowano wybrane poglądy na temat etapów procesu zarządzania ryzykiem i dokonano ich analizy porównawczej oraz ukazano wzajemne relacje między nimi. W ostatniej części artykułu wskazano na znaczenie informacji ekonomicznych na różnych etapach procesu zarządzania ryzykiem przedsiębiorstwa. W ten sposób wykazano, że skuteczne zarządzanie ryzykiem nie jest możliwe bez wykorzystania odpowiednich informacji ekonomicznych pochodzących zwłaszcza z systemu rachunkowości przedsiębiorstwa. Rachunkowość dostarcza informacje ekonomiczne umożliwiające oszacowanie różnych wielkości ekonomicznych podlegających pomiarowi. W sprawozdaniu finansowym są ujawniane informacje dotyczące ryzyka działalności przedsiębiorstwa.

Słowa kluczowe: zarządzanie ryzykiem, system informacyjny, informacje finansowe.

DOI:10.15611/pn.2014.335.17

1. Wstęp

Działalność gospodarcza prowadzona przez przedsiębiorstwa podlega wpływom czynników wewnętrznych i zewnętrznych. Czynniki te mogą oddziaływać na realizację procesów gospodarczych w sposób zarówno korzystny, jak i niekorzystny. Jest to spowodowane ryzykiem, jakie towarzyszy każdej działalności, stanowiącym nieodłączny element jej prowadzenia. Dlatego ryzyko należy traktować jako istotny czynnik, który powinien być uwzględniony w procesie zarządzania przedsiębiorstwem.

Zarządzanie ryzykiem przedsiębiorstwa powinno być ważnym elementem procesu zarządzania przedsiębiorstwa. Powinno ono obejmować wszystkie rodzaje ryzyka gospodarczego i być ukierunkowane na skuteczną realizację zasadniczych ce-

łów działalności, a ryzyko należy uwzględniać przy ustalaniu strategii przedsiębiorstwa. Dlatego zarządzanie ryzykiem przedsiębiorstwa jest traktowane jako proces, a nie działania sporadyczne podejmowane w indywidualnych przypadkach [Nowak 2010, s. 23].

Realizacja procesu zarządzania ryzykiem przedsiębiorstwa wymaga odpowiedniego zasilania informacyjnego. Ważnym źródłem informacji ekonomicznych na potrzeby zarządzania ryzykiem jest niewątpliwie rachunkowość. System informacyjny rachunkowości jest bowiem ukierunkowany na zaspokojenie potrzeb informacyjnych jednostek podejmujących decyzje co do przedsiębiorstwa, zarówno zewnętrznych, jak i wewnętrznych. Ważnym elementem informacji dostarczanych przez ten system są niewątpliwie informacje związane z ryzykiem gospodarczym [Nowak 2013].

Roli systemu informacyjnego w procesie zarządzania ryzykiem przedsiębiorstwa jest poświęcony niniejszy artykuł. Głównym celem artykułu jest ukazanie istoty i etapów procesu zarządzania ryzykiem gospodarczym oraz relacji między tym procesem a systemem informacyjnym przedsiębiorstwa. Zasadnicza teza artykułu zawiera się w stwierdzeniu, że skuteczna realizacja procesu zarządzania ryzykiem gospodarczym wymaga wykorzystania informacji ekonomicznych, w tym zwłaszcza pochodzących z rachunkowości, na różnych etapach tego procesu. Aby zweryfikować tę tezę i osiągnąć założony cel artykułu, przeanalizowano poglądy zawarte w literaturze oraz w regulacjach organizacji międzynarodowych dotyczące zarządzania ryzykiem.

2. Istota zarządzania ryzykiem przedsiębiorstwa

Zarządzanie ryzykiem przedsiębiorstwa jest definiowane przez autorów różnych publikacji naukowych oraz instytucje zajmujące się standardami międzynarodowymi dotyczącymi jakości audytu wewnętrznego, rachunkowości i zarządzania ryzykiem. To powoduje, że obecnie istnieje wiele różnych definicji zarządzania ryzykiem na poziomie przedsiębiorstwa. W artykule niniejszym zostaną przytoczone cztery wybrane definicje zarządzania ryzykiem przedsiębiorstwa sformułowane przez liczące się organizacje zajmujące się standaryzacją w skali międzynarodowej.

Federacja Europejskich Stowarzyszeń Zarządzania Ryzykiem (Federation of European Risk Management Associations) wskazuje, że zarządzanie ryzykiem jest centralnym elementem zarządzania strategicznego każdej organizacji (przedsiębiorstwa). Według tej Federacji zarządzanie ryzykiem przedsiębiorstwa jest procesem, w ramach którego przedsiębiorstwa w sposób metodyczny rozwiązują problemy związane z ryzykiem, jakie towarzyszy jego działalności, w taki sposób, aby prowadzona działalność – zarówno w poszczególnych obszarach jak i ujmowana całościowo – przynosiła trwałe korzyści [*Standard zarządzania...* 2003, s. 3].

Komitet COSO (The Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission) definiuje zarządzanie ryzykiem przedsiębiorstwa jako proces realizowany przez zarząd, kierownictwo lub innych pracowników przedsiębiorstwa, uwzględniony w strategii i w całym przedsiębiorstwie, którego celem jest identyfikacja potencjalnych zdarzeń mogących wywrzeć wpływ na przedsiębiorstwo, utrzymanie ryzyka w ustalonych granicach oraz rozsądne zapewnienie realizacji celów przedsiębiorstw [*Zarządzanie ryzykiem...* 2006, s. 25].

Międzynarodowy Instytut Audytorów Wewnętrznych (The Institute of Internal Auditors, IIA) w swoim glosariuszu zdefiniował zarządzanie ryzykiem jako proces identyfikacji, oceny, kierowania i kontroli potencjalnych zdarzeń oraz sytuacji, zmierzający do dostarczenia racjonalnego zapewnienia, że cele organizacji (przedsiębiorstwa) zostaną zrealizowane. Definicja ta jest wbudowana i stanowi podstawowy element definicji audytu wewnętrznego.

Międzynarodowa Federacja Księgowych (IFAC) opracowała międzynarodowe wytyczne dobrych praktyk (International Good Practice Guidance) Ocena i doskonalenie zarządzania w organizacjach (Evaluating and Improving Governance in Organizations). W wytycznych tych zostały opracowane aktywności w zakresie zarządzania, w których powinni być zaangażowani czynni zawodowo księgowi. Jedną z czterech podstawowych aktywności jest uczestnictwo w procesie zarządzania ryzykiem przedsiębiorstwa.

Zgodnie z definicją sformułowaną przez IFAC zarządzanie ryzykiem przedsiębiorstwa jest procesem planowania, organizowania, kierowania, wykonania i kontrolowania działań w przedsiębiorstwie mających na celu maksymalizację wartości oraz zmniejszenie ryzyka zdarzeń obniżających wartość. Według stanowiska IFAC zarządzanie ryzykiem przedsiębiorstwa obejmuje wszystkie rodzaje ryzyka, łącznie z ryzykiem związanym z przypadkowymi stratami, jak i ryzyko finansowe, strategiczne, operacyjne oraz ryzyko wizerunku firmy [*Evaluating and Improving...* 2009, s. 7].

W przedstawionej definicji proces zarządzania ryzykiem przedsiębiorstwa nawiązuje do podstawowych funkcji zarządzania. Takie ujęcie wskazuje, że zarządzanie ryzykiem przedsiębiorstwa powinno być integralną częścią systemu zarządzania przedsiębiorstwem i działaniem realizowanym systematycznie. Jest to niezbędnym warunkiem efektywności i skuteczności zarządzania ryzykiem przedsiębiorstwa. Nie można natomiast traktować zarządzania ryzykiem jako działań podejmowanych dopiero, jedynie w sytuacji występowania zdarzeń niekorzystnych zagrażających działalności i utrudniających osiągnięcie założonych celów przedsiębiorstwa.

Z zaprezentowanej definicji wynika, że głównym celem zarządzania ryzykiem przedsiębiorstwa jest zapewnienie wzrostu wartości dla interesariuszy przedsiębiorstwa. Interesariuszami tymi są wszystkie osoby (grupy osób) oraz jednostki, które wykazują zainteresowanie zasobami przedsiębiorstwa i jego dokonaniem lub na które działalność przedsiębiorstwa ma wpływ. Główną grupą interesariuszy przedsiębiorstwa są niewątpliwie inwestorzy, zarówno aktualni, jak i potencjalni.

W obecnych warunkach prowadzenia działalności przy dużej konkurencji ważną grupą interesariuszy są klienci. Przedsiębiorstwa powinny zatem dbać nie tylko o maksymalizację wartości dla właścicieli, ale także o wzrost wartości dostarczanej klientom.

Wartość, jaką generuje przedsiębiorstwo dla interesariuszy, może ulec uszczerpleniu lub zwiększeniu. Utrata tej wartości następuje w rezultacie wystąpienia niekorzystnych zdarzeń mających negatywny wpływ na przebieg działalności gospodarczej. Natomiast wzrost wartości dla interesariuszy można osiągnąć poprzez wykorzystanie sprzyjających warunków dla prowadzenia działalności, które mają pozytywny wpływ na osiągane wyniki. Właściwe zarządzanie ryzykiem powinno minimalizować wpływ czynników negatywnych i potęgować wykorzystanie czynników pozytywnych ryzyka towarzyszącego działalności gospodarczej.

Również w literaturze różni autorzy traktują zarządzanie ryzykiem jako proces wskazując jednocześnie na najważniejsze jego etapy. K. Jajuga uznaje zarządzanie ryzykiem za proces, w którym szacuje się, wykorzystuje, kontroluje, finansuje i monitoruje wszystkie rodzaje ryzyka w celu osiągnięcia krótkoterminowego i długoterminowego wzrostu wartości dla właścicieli przedsiębiorstwa [Jajuga 2007]. Z kolei R. Makarowski określa zarządzanie ryzykiem jako proces polegający na identyfikacji ryzyka, dokładnym jego opisie, szacowaniu jego skutków oraz podjęciu ewentualnych działań zarządczych [Makarowski 2008, s. 10]. Według R. Moellera natomiast proces zarządzania ryzykiem obejmuje następujące etapy: identyfikację ryzyka, ocenę ilościową i jakościową ryzyka, ustalenie priorytetu ryzyka i planowanie reakcji na ryzyko oraz monitorowanie ryzyka [Moeller 2011, s. 160].

3. Zarządzanie ryzykiem przedsiębiorstwa jako proces

Zapewnienie zarządzania ryzykiem przedsiębiorstwa jest obowiązkiem zarządu, który powinien opracować odpowiedni proces zarządzania ryzykiem i zapewnić sprawny jego przebieg. Organy nadzorcze przedsiębiorstwa powinny natomiast upewnić się, że proces ten istnieje, jest wdrożony i odpowiednio realizowany. W doskonaleniu procesu zarządzania ryzykiem przedsiębiorstwa istotną rolę mogą odegrać audytorzy wewnętrzni, których zadaniem jest analizowanie, ocenianie i wskazywanie usprawnień w tym procesie, tak aby był on bardziej skuteczny.

Proces zarządzania ryzykiem przedsiębiorstwa powinien być adekwatny do najważniejszych celów strategicznych stawianych przed tym procesem. Te z kolei cele powinny być podporządkowane nadrzędnym celom działalności przedsiębiorstwa. Ponadto proces zarządzania ryzykiem powinien zostać zaprojektowany stosownie do charakteru działalności przedsiębiorstwa. Należy także uwzględnić w jego opracowaniu takie czynniki, jak: wielkość przedsiębiorstwa, struktura organizacyjna, system i styl zarządzania, kultura organizacyjna oraz złożoność realizowanych procesów i działań.

W zależności od tych czynników proces zarządzania ryzykiem może mieć charakter formalny lub nieformalny. Ponadto może on być realizowany z wykorzystaniem instrumentów ilościowych lub jakościowych. Zadania z zakresu zarządzania ryzykiem mogą być realizowane przez poszczególne jednostki organizacyjne lub w sposób scentralizowany na poziomie przedsiębiorstwa. Ważne jest, aby ocenić, czy przyjęty sposób zarządzania ryzykiem jest odpowiedni i dostosowany do specyfiki działalności przedsiębiorstwa oraz jego modelu biznesowego.

Zarządzanie ryzykiem przedsiębiorstwa nie jest jednorazowym działaniem, lecz ciągłym procesem. Jest ono istotnym elementem każdej definicji zarządzania ryzykiem przytoczonej w poprzednim punkcie artykułu. Oznacza to, że proces zarządzania ryzykiem przedsiębiorstwa składa się z pewnych etapów, które występują w logicznej kolejności i są ze sobą wzajemnie powiązane. Przy tym liczba wyróżnionych etapów tego procesu jest w dużym stopniu sprawą konwencji i zależy od stanowiska organizacji oraz poglądu autora.

Na podstawie analizy porównawczej stanowisk organizacji międzynarodowych oraz poglądów prezentowanych w literaturze można dojść do wniosku, że podstawowymi etapami procesu zarządzania ryzykiem są:

- 1) identyfikacja ryzyka,
- 2) szacowanie ryzyka,
- 3) sterowanie ryzykiem,
- 4) monitorowanie ryzyka.

Wymienione etapy występują w większości definicji zarządzania ryzykiem przedsiębiorstwa przytoczonych w poprzedniej części artykułu.

Proces zarządzania ryzykiem gospodarczym jest w istocie procesem podejmowania decyzji i realizacji działań ukierunkowanych na osiągnięcie przez przedsiębiorstwo akceptowanego przez zarząd poziomu ryzyka [Jajuga 2009, s. 10]. Powinny być to decyzje i działania wzajemnie skoordynowane oraz zintegrowane z procesem zarządzania przedsiębiorstwem. Takie ujęcie procesu zarządzania ryzykiem przedsiębiorstwa jest ważne z punktu widzenia jego ukierunkowania na realizację strategii przedsiębiorstwa. Przy tym zarządzanie ryzykiem powinno być istotnym elementem systemu zarządzania przedsiębiorstwem, na poziomie nie tylko strategicznym, ale także operacyjnym.

Identyfikacja ryzyka polega na rozpoznaniu poszczególnych rodzajów ryzyka, które mogą wystąpić w przedsiębiorstwie. Należy przy tym dokonać klasyfikacji ryzyka ze względu na przedmiot oddziaływania i uporządkowania ze względu na znaczenie dla działalności przedsiębiorstwa. Chodzi przy tym o określanie wpływu wyróżnionych rodzajów ryzyka na rezultaty działalności przedsiębiorstwa i uporządkowanie ze względu na siłę tego oddziaływania. Ważne jest także rozpoznanie obszarów działalności przedsiębiorstwa, w których występuje ryzyko. Należy jednocześnie zidentyfikować czynniki ryzyka, które są głównymi przyczynami jego występowania o charakterze zewnętrznym i wewnętrznym. Przy tym identyfikacja

ryzyka powinna się odbywać na poziomie nie tylko przedsiębiorstwa, ale także poszczególnych jednostek organizacyjnych i procesów gospodarczych. Jest to warunkiem wykrycia źródeł występującego ryzyka.

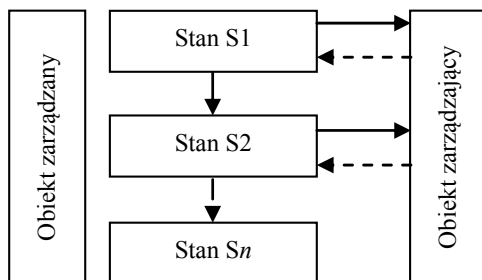
Zidentyfikowane ryzyko powinno być skwantyfikowane, dlatego istotnym elementem procesu zarządzania ryzykiem jest jego pomiar. Pomiar ryzyka polega na oszacowaniu skali ryzyka oraz ocenie siły jego istotności z punktu widzenia przyszłych rezultatów działalności. Chodzi o to, aby móc określić potencjalne skutki podejmowania ryzyka oraz prawdopodobieństwa ich wystąpienia. W trakcie szacowania ryzyka wykorzystuje się metody analizy zarówno ilościowej, jak i jakościowej. Wyniki pomiaru ryzyka stwarzają podstawy do oceny znaczenia różnych rodzajów ryzyka i podejmowania właściwych decyzji co do postępowania w razie wystąpienia różnych zagrożeń dla funkcjonowania przedsiębiorstwa.

Sterowanie ryzykiem przedsiębiorstwa jest tym etapem procesu zarządzania ryzykiem, w którym reaguje się na występujące ryzyko. Na etapie tym menedżerowie planują i podejmują odpowiednie działania mające na celu zminimalizowanie negatywnych skutków ryzyka i wykorzystanie szans, jakie niesie za sobą ryzyko. Ważne jest tu uwzględnienie skłonności właścicieli przedsiębiorstwa do ponoszenia ryzyka oraz określenie akceptowanego poziomu ryzyka. Jest to taki poziom ryzyka, który przedsiębiorcy są gotowi zaakceptować, a którego wartości nie można przekroczyć [Nowak 2010, s. 25]. Sposoby oddziaływania na ryzyko powinny być określone w strategii zarządzania ryzykiem przedsiębiorstwa.

Ryzyko towarzyszące działalności przedsiębiorstwa powinno także być przedmiotem monitorowania. Monitorowanie ryzyka polega na stałym obserwowaniu zdarzeń występujących w przedsiębiorstwie oraz w jego otoczeniu, stanowiących źródła (czynniki) ryzyka. W trakcie monitorowania ryzyka mogą zostać zidentyfikowane nowe czynniki ryzyka związane z wcześniej nieprzewidzianymi okolicznościami. Identyfikacja ryzyka nie jest bowiem procesem ciągłym, lecz dokonywana jest okresowo oraz na bieżąco w trakcie prowadzonej działalności. Rozpoznane ryzyko powinno być natomiast stale monitorowane oraz w miarę potrzeby poddawane sterowaniu. Z monitorowaniem ryzyka jest związane systematyczne jego raportowanie polegające na sporządzaniu okresowych sprawozdań, a niekiedy raportów tworzonych *ad hoc* adresowanych do zarządu przedsiębiorstwa. W raportach tych powinny być wskazywane działania podejmowane w reakcji na występujące i pojawiające się ryzyko.

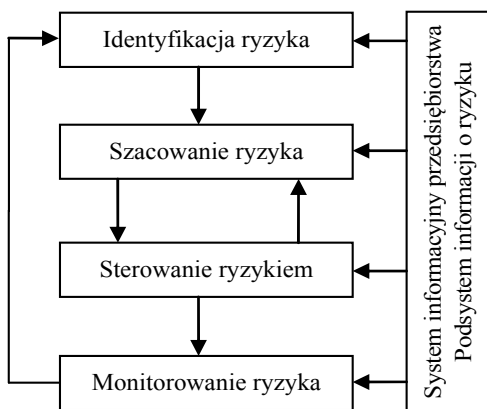
4. Informacyjne wspomaganie procesu zarządzania ryzykiem przedsiębiorstwa

Realizacja procesu zarządzania ryzykiem przedsiębiorstwa wymaga odpowiedniego zasilenia informacyjnego. Proces zarządzania obejmuje aktywne relacje między zarządzanym obiektem (przedsiębiorstwem) a zarządzającym podmiotem (zarządem).

Rys. 1. Relacje między podmiotem zarządzającym a obiektem zarządzanym

Źródło: [Nowak 1994, s. 14].

Rys. 2. Proces zarządzania ryzykiem a system informacyjny przedsiębiorstwa

Źródło: opracowanie własne.

Relacje te polegają na otrzymywaniu informacji przez podmiot zarządzający o stracie obiektu zarządzanego i podejmowaniu na tej podstawie działań zmieniających ten stan [Nowak 1994, s. 14]. Jest to ukazane na rys. 1.

W procesie zarządzania ryzykiem wykorzystuje się informacje zarówno wewnętrzne, jak i zewnętrzne. Informacyjne zabezpieczenie tego procesu jest ważnym zadaniem systemu informacyjnego przedsiębiorstwa. Informacje są bowiem podstawą podejmowania przez zarząd oraz menedżerów przedsiębiorstwa odpowiednich decyzji związanych z realizacją procesu zarządzania ryzykiem.

System informacyjny przedsiębiorstwa jest zazwyczaj podzielony na pewne podsystemy, które są podporządkowane różnym celom informacyjnym. Wyodrębnienie określonych modułów (podsystemów) powinno także uwzględniać zasady i procedury przetwarzania danych wejściowych do systemu informacyjnego przedsiębiorstwa w informacje ekonomiczne otrzymywane na wyjściu z tego systemu. Ze względu na te kryteria zasadne jest wyróżnienie w systemie informacyjnym przedsiębiorstwa następujących modułów [Hall 2011, s. 3–12]:

1) podsystem informacji planistycznej, który obejmuje pozyskiwanie danych, ich przetwarzanie w informacje dotyczące przyszłości i wykorzystanie w planowaniu działalności oraz podejmowaniu decyzji,

2) podsystem ewidencyjno-sprawozdawczy i monitorowania dokonań, który jest ukierunkowany na pomiar ekonomiczny stopnia osiągnięcia celów działalności przedsiębiorstwa,

3) podsystem kontroli wewnętrznej, który stwarza podstawy do oceny efektywności i skuteczności zarządzania przedsiębiorstwem.

Informacje przetwarzane w dwóch pierwszych podsystemach są dostarczane przede wszystkim przez system rachunkowości jednostki gospodarczej. Przy tym

system informacji planistycznej opiera się w dużym stopniu na danych pochodzących z rachunkowości zarządczej. System ewidencyjno-sprawozdawczy wykorzystuje przede wszystkim dane przetwarzane w rachunkowości finansowej oraz w pewnym stopniu dane z rachunkowości zarządczej, jeśli chodzi o monitorowanie dokonań. Również w kontroli wewnętrznej stosuje się różne instrumenty rachunkowości. Oznacza to, że system informacyjny rachunkowości, z jej podstawowymi działami, jakimi są rachunkowość finansowa i rachunkowość zarządcza, jest najważniejszym elementem systemu informacyjnego przedsiębiorstwa.

Ważnym elementem systemu informacyjnego przedsiębiorstwa jest bowiem podsystem dotyczący ryzyka działalności. Jego powiązanie z procesem zarządzania ryzykiem jest przedstawione na rys. 2.

System informacji dotyczących ryzyka działalności jest na rys. 2 przedstawiony jako osobny element. Jest on jednakże zintegrowany z całym procesem zarządzania ryzykiem i łączy poszczególne jego etapy. Nie powinien być natomiast traktowany jako odrębny proces informacyjny dotyczący ryzyka. Pomiędzy poszczególnymi etapami procesu zarządzania ryzykiem a podsystemem informacji o ryzyku występują przepływy informacji [Moeller 2011, s. 193, 194].

5. Zakończenie

Zarządzanie ryzykiem przedsiębiorstwa jest procesem, który powinien być modyfikowany w reakcji na zmieniające się realia prowadzenia działalności. Realizacja tego postulatu wymaga pozyskiwania i przekazywania odpowiednich informacji. Ważne jest zatem odpowiednie komunikowanie, polegające na systematycznym przepływie informacji w dół i w górę struktury organizacyjnej oraz do wewnątrz i na zewnątrz przedsiębiorstwa [Michalak 2013, s. 40]. Przekazywane informacje poprawią sprawność przebiegu całego procesu zarządzania ryzykiem i poszczególnych jego podprocesów. Chodzi o to, aby zapewnić skuteczność realizacji procesu zarządzania ryzykiem. Ostatecznie ważne jest, aby osiągnąć trwale maksymalne korzyści związane z osiąganiem przez przedsiębiorstwo założonych celów.

Literatura

- Evaluating and Improving Governance in Organizations*, 2009, International Federation of Accountants, London.
- Hall J.A., 2011, *Accounting Informations Systems*, South-Western Gengage Learning, Mason.
- Hopkin P., 2010, *Federation of European Risk Management Associations*, Kogan Page, London.
- Jajuga K., 2007, *Enterprise risk-systematization and implementation issues*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 455.
- Jajuga K., 2009, *Zarządzanie ryzykiem*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Makarowski R., 2008, *Granice ryzyka. Paradygmat psychologiczny*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków.

- Michalak D., 2013, *Zarządzanie ryzykiem cen transferowych*, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Wrocław [maszynopis rozprawy doktorskiej].
- Moeller R., 2011, *Nowoczesny audyt wewnętrzny*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa.
- Nowak E., 1994, *Decyzyjne rachunki kosztów*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Nowak E., 2010, *Zarządzanie ryzykiem w działalności przedsiębiorstwa*, [w:] Nowak E. (red.), *Rachunkowość w zarządzaniu ryzykiem w przedsiębiorstwie*, PWE, Warszawa.
- Nowak E., 2013, *Rola rachunkowości w zarządzaniu ryzykiem przedsiębiorstwa*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 761.
- Standard zarządzania ryzykiem*, 2003, Federation of European Risk Management Associations, Bruksela.
- Zarządzanie ryzykiem korporacyjnym – zintegrowana struktura ramowa*, 2006, The Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO), Polski Instytut Kontroli Wewnętrznej, Warszawa.

RISK MANAGEMENT PROCESS AND INFORMATION SYSTEM OF A COMPANY

Summary: The paper presents correlations between company risk management process and the company information system. The nature of risk management process is discussed, as it applies to companies oriented on realization of principal operating goals, followed by presentation of selected theoretical concepts with respect to the individual stages of risk management process, and their comparative analysis. The final section addresses the significance of economic information on various stages of the company risk management process, to corroborate the thesis that effective risk management cannot be performed without proper access to information, particularly that from company accounting system.

Keywords: risk management, information system, financial information.